

XI.

Beudant.

A XIX. század folyamán időnként francia természet-, földrajz- és régiségtudósok, nemzetgazdászok, történettudósok stb. is elvetődtek hozzánk. Előre meghatározott programmal jöttek, tudományos megfigyeléseket s kutatásokat végeztek hazánkban s azok eredményéről többé-kevésbé értékes művekben számoltak be.

E francia tudósok közül egyike volt a legjelentékenyebbeknek Francois-Sulpice Beudant. Mikor nálunk járt, a párizsi királyi ásványtár igazgatója volt, később a párizsi egyetemen az ásványtan tanára. 1818-ban 5—6 hónapra terjedő föld- és ásványtani tanulmányútat tett Magyarországon. Megfigyeléseit egy négy kötetes, hatalmas munkában foglalta össze, mely az egész európai tudományos világ elismerését kiérdemelte s ma is meg van a jelentősége. Utazásának s műve kiadásának költségeit XVIII. Lajos francia király viselte.

Ez a francia geologus nem volt egyoldalú szaktudós, nemcsak a kőzetek és ásványok érdekelték, hanem mindaz, amit látott: a tájak, városok, a társadalmi s műveltségi viszonyok és népszokások. Kocsin meggyalogs hazánk tekintélyes részét beutazta, sok magyar főúrral és tudóssal ismeretséget kötött, sőt megismerte a falusi köznépet, a különböző nemzetiségű parasztokat is, kiket kirándulásai közben mint kocsisokat, vezetőket vagy tolmácsokat igénybe vett. Gyakran élvezte vidéki földbirtokosok vendégszeretetét, nem ritkán pedig falusi kocsmában, parasztházban vagy a szabad ég alatt töltötte az éjszakát. Utazása alatt naplót írt. Benne nemcsak föld- és ásványtani megfigyeléseit jegyezte fel, hanem azokat a néha mulatságos, máskor kellemetlen eseményeket is, melyek vándorlásai közben vele történtek. E feljegyzéseit munkájában is felhasználta s ez az, ami azt nemcsak szakemberek, hanem laikusok számára is érdekes olvasmánnyá teszi s amiért utazásával érdemesnek tartjuk foglalkozni.

Beudant alaposan készült a magyarországi kirándulásra. A szakmája körébe eső műveken kívül egész csomó latin, francia, német stb. könyvet elolvasott, többek közt Belnay, Berzeviczy Gergely, Bél Mátyás, Schönwiesner, Schwartner munkáit. Igyekezett hazánk történetét s politikai, gazdasági, társadalmi, népességi állapotát előre megismerni, sőt Marton német nyelvű magyar nyelvtanát is forgatta. Hogy Magyarországra vonatkozó ismereteit gyarapítsa s egy pár könyvet és térképet megszerezzen, néhány napra Bécsben megállapodott. Ott meglepetve tapasztalta, hogy a szomszédság és a politikai kapcsolat ellenére az osztrákok époly kevéssé ismerik hazánkat, mint a franciák, azzal a különbséggel, hogy még hozzá tele vannak mindenféle balítélettel és

ellenszenvvel a magyarok' iránt. A bécsiek mindent elkövettek, hogy Beudant elveszítse a kedvét és lemondjon e „vad és barbár“ országba tervezett útjáról, ezért elrettentő színekkel ecsetelték előtte a veszedelmeket, melyek ott reá várnak.

Beudant 1818. május 22-én lépett hazánk földjére. Először a Felvidéket járta be, Selmechánya és Körmöcbánya vidékét, a Mátrát, a Hegyalját, a gömöri és szepesi hegyeket s a Tátrát, honnan lekerült Debrecenbe s az Alföldön át Pestnek vette útját. Pesten hosszabb időt töltött s onnan bebarangolta a Buda-környéki hegyeket, azután pedig a Dunántúl egy részét utazta be. Különösen a Balaton-menti bazalt-hegyek és a Pécs-környéki szénbányák érdekelték. Idejének letelte miatt Szlavónia és Erdély megtekintéséről le kellett mondania és november vagy december havában Sopronon át elhagyta hazánkat.

Az első magyar város, melyet érint, Pozsony, ott van alkalma először a magyar előzékenységgel megismerkednie. „Bécsben — úgymond — annyiszor hangoztatták, hogy Magyarországon rendkívül kellemetlen utazni s igen szigorúan bánnak az idegenekkel; szinte némi félelem szállt meg tehát, amikor egy szolga jelent meg nálam azzal a parancssal, hogy menjek a rendőrségre. A túlzó állítások vagy jobban mondva hamis fogalmak, melyek az osztrákoknak a magyarok iránt érzett nemzeti ellenszenvében gyökereznek, csak kellemesebbé tették meglepetésemet, mikor a hivatalnoknak bemutatkoztam: úgy találtam, hogy az tökéletes úri ember, biztosított, hogy sehol szabadabb nem lehetek, mint az ő hazájában s bárhol jelentkezem, mindenütt kifogástalan fogadtatásban lesz részem.“ Pozsonyból a francia tudós Nagyszombaton át Selmechányára megy, ott megnézi a bányákat és a nagyhírű bányászati főiskolát. Mint város sem Selmechánya, sem Besztercebánya nem tesz neki, Egerről és Kassáról ellenben dicsérettel emlékezik meg.

Pestről ezt jegyzi fel: „Pest ma Magyarország legtekintélyesebb és legszebb városa; ... látja az ember, hogy napról-napra új meg új iparágak keletkeznek benne s e tekintetben s más tekintetben is Pest nemsokára kétségkívül Európa nagy városaival felveszi a versenyt. Ma fejlődő város képét mutatja, benne mindenütt megkezdett munkákat, új építkezéseket látunk, melyeket az elegancia és a szabályosság jellemzi. A Duna-parton való érkezés impozáns látványt nyújt és nagy városra mutat.“ Kifogásolja, hogy Pestnek egyelőre hiányzanak még nagy középületei. Mint ilyen csak a Rókkantak palotája jöhet tekintetbe. Ezenkívül van Pestnek elég szép, nagy német színháza is, magyar nemzeti színház építését is tervezik. Beudant szerint nem bizonyos azonban, hogy ez elkészül, mert a magyar főváros lakosai túlnyomóan németek, akik a magyar színház építésének tervét nem jó szemmel nézik. A másik hiánya a fővárosnak, hogy nincsenek nyilvános sétahelyei, csak a Városligetben talál az ember egy kis árnyékot, ez azonban messze, fél mérföldre van a várostól.

Pest élénk, zajos, kereskedő város, Buda ellenben csendes, komor, kihalt, de szép magánpalotái és templomai vannak. Mint a magyarországi templomoknak, úgy a budaiaknak is bádoggal fedett, hegyes tornyaik vannak, melyek elcsúfítják őket s valami keleti vonást adnak nekik. „Csak a félhold hiányzik — írja Beudant — e templomtornyoknak csúcsán, hogy egészen hasonlók legyenek egy mecset mina-

retjéhez. Veszprémben, Pécsen és Sopronban is megállapodik. Sopronban a Fehér rózsza vendégfogadóval nagyon meg van elégedve.

A kismartoni Eszterházy-kastélyt így írja le: „Itt minden egy hatalmas főúr lakóhelyét jelzi; sőt a testőrség, a minden ajtónál látható őrszemek fejedelmi házra mutatnak. A kastély négyszögletes épület, igen jól fest, de nézetem szerint nem olyan nemes a stílusa, mint az eszterházi kastélyé... a lakosztályok, melyeket láttam, igen kicsinyeknek, homályosoknak, díszteleneknek tünnek fel. A kastély... az angol falusi házakra emlékeztet, melyek igen csinosak és kényelmesek, de stílusuk nemességével nem válnak ki.“ A kastélyhoz tartozó angol kert ellenben nagyon szép, a schönbrunni mintára épült melegházakban igen sok mindenféle exotikus növény van.

Kétségtelen, hogy egy olyan hosszú tanulmányút, amilyent ez a francia geologus tett hazánkban 1818-ban, sok vesződséggel s lemondással járt. Megkönnyítette némileg „a magyar nemesurak rendkívüli szívesége“ s az a körülmény, hogy Beudant egészséges, fáradságot nem ismerő, nagy alkalmazkodó képességgel bíró fiatal ember volt. Kocsin vagy gyalog járt egy szolga kíséretében, aki tudott magyarul, németül és szlovákul s akit valószínűleg Pozsonyban fogadott szolgálataiba. A nemésekkel, tisztviselőkkel és városi polgárokkal való érintkezésben latin nyelvtudásának jó hasznát vette. Minthogy a gyorskocsik csak egyes főútvonalakon s nem naponként közlekedtek, Felső-Magyarországon gyakran a forspontot vette igénybe. Ez az utazásnak, mint írja, olcsó, de nem nagyon kényelmes módja volt. Gyakran előfordult ugyanis, hogy sokat kellett várnia, míg a falusi bíró lovas szekeret tudott szerezni és nem egyszer bizony ökrökkel kellett beérnie. Ezért szívesen fogadta el a magánfogakat, melyeket a földbirtokosok időnként rendelkezésre bocsátottak. A tapasztalatokon okulva dunántúli útját egy Pesten bérelt kocsin tette meg, melybe három ló volt befogva. Fuvarosának napi 15 forintot fizetett.

Sokat panaszkodik az „örögi“ utak miatt. Bártfa közelében egy napon kétszer is feldől a kocsija. Egyik alkalommal beleesik egy folyóba, barométere összetörik, mintagyűjteménye átázik. A szabolcsi mocsaras vidéken néhol lovai hasig járnak a sárban, kocsiját minden pillanatban a feldőlés és a sárban való elmerülés veszélye fenyegeti. Somogy megyében is olyan rosszak voltak az utak, hogy helyenként le kellett szállnia a kocsiról és neki is tolnia kellett, másképp egy helyben rekedtek volna.

Mielőtt Párizsban útra kelt, megismerkedett egy művelt magyar főúrral, báró Podmanitzky Józseffel, aki ebben az időben három évig a francia fővárosban tartózkodott hivatalos megbízatásban. Podmanitzky ajánlóleveleivel meglátogatta Podmanitzky Károly bárót, aki maga is kiváló mineralógus volt, Aszódon, Forgách grófot Gímesen, Orczy bárót Parádon, Perényi bárót Beregszászon, Festetich grófot Keszthelyen. E magyar főurak szívesen fogadták és mindent megtettek tanulmányútjának megkönnyítésére. Forgách grófnál tett látogatását így írja le: „Először volt alkalmam a magyar nemesek vendégszeretetét megismerni. Általában, ebben az országban, melyet szomszédai napról-napra rágalmaznak, s melyről nagyon helytelenül nekiünk is kevésbé előnyös fogalmaink vannak, a főurak közt igen tanult embereket találunk, kik több

nyelvet beszélnek, rendszeren a franciát is; ez rendszeren a jó társaság nyelve. De a mi különösen kitünteti őket, az modoruk nemessége; az idegent nemcsak azok fogadják szeretetreméltóan, akikhez ajánlólevele van, de azok is, kik egyáltalán nem ismerik; mindenütt jelentkezhetik az ember abban a biztos tudatban, hogy époly szívesen, mint amilyen egyszerűen fogadják, sőt némileg sértést követ el egy főúrral szemben, ha a bérlőinek kezében levő rossz korcsmába száll, ezzel szinte azt jelzi, nem tartja méltónak magát, hogy nála mutatkozzék."

Ismeretséget köt magyar természettudósokkal is, akik ellátják becses tanácsokkal és felvilágosításokkal. Pesten Haberlével, az egyetemen növénytan-tanárával s a fűvészkert igazgatójával, Schusterral, az egyetem vegytan-tanárával és Pasquichcsal, a budai csillagvizsgáló igazgatójával ismerkedik meg. Egerben felkeresi Tittel csillagászt, aki egy évvel előbb tért haza párizsi tanulmányútról. Besztercebányán pedig Zipser iskolaigazgatót és Beniczky megyei főjegyzőt; e két utóbbi jeles mineralógus, gazdag ásványgyűjteményük van. Kassán Este akadémiai fizikatanárral barátkozik össze. Ez felajánlja neki a kocsiját és két hétig kirándulásokat tesz vele. Munkácson szintén egy jónevű természettudósra akad, Dercsényi volt Zemplén-vármegyei főorvosra.

E tudósok és tanárok megismertetik vele a magyarországi főiskolákat és tudományos intézményeket. A világhírű selmecbányai akadémián nagy csalódás éri, mert ott hiába keresi régi tudós tanárai: a Jacquinek, Deliusok, Bornok, Scopolik nyomait. Mindemüttl a hanyatlás jeleit látja, sem a tanárok, sem a laboratoriumok, sem a gyűjtemények nem állnak megfelelő színvonalon. Nagy dicsérettel szól ellenben a Georgikonról, a keszthelyi gazdasági iskoláról, melyet fenntartója, Festetich György maga mutat meg neki. A budapesti egyetem tanszékein szerinte kiváló tudósok működnek, néhány újítás volna csak szükséges, akkor versenyezhetne Európa nagy egyetemeivel. Az egyetemi könyvtár gazdag, a természetrajzi gyűjtemény tekintélyes, de rendezésre szorulna. A fűvészkert a hallgatók szükségleteinek megfelel, de más fejlettebb kultúrájú országok növénykertjeinek nivóját nem éri el. A Gellért-hegyi csillagvizsgáló jól van felszerelve, de távol fekszik a várostól, az egri jelentéktelen. A Nemzeti Múzeum természetrajzi gyűjteményei még új keletűek s kialakulóban levők.

Beudant talált tehát tudós férfiakat és jól vezetett tudományos intézményeket hazánkban. Általában mégis az a véleménye, hogy Magyarország a közoktatás, az irodalom, a művészet s a tudomány tekintetében hátramaradt ország s a kormánynak és a magánosoknak még sokat kell tenniök, hogy civilizált ország legyen belőle. Ennek az állápotnak nézete szerint a hosszú török megszállás, a belháborúk és válási viszonyok az okai. Minthogy azonban szerinte a magyar nemzetnek a jövőben forradalmaktól nem kell többé félnie, remélhető, hogy hamarosan pótolja majd a hiányokat és versenyezni fog Európa művelt népeivel.

Beudant-nak a magyar művelődésről elhangzott, szigorú, bár tárgyilagos bírálata nem maradt hazánkban visszhang nélkül. A selmeci főiskolát Rummy Károly vette védelmébe, a magyar tudomány és irodalom lebecsülése ellen pedig Zipser András Keresztély tiltakozott. Jellemző az akkori időkre, hogy mindketten német anyanyelvű, németül író

„deutsch-ungarok“ voltak s magyar hazafias büszkeségtől és önértettől áthatott cikkeik magyarországi német folyóiratokban láttak napvilágot. Zipser szerint a magyar irodalom nem olyan szegény, sem nem olyan újkeletű, mint ahogy Beudant felteszi, hanem gazdag minden fajta eredeti művekben és tekintélyes multja is van. „*Unstreitig muss — írja ez a szepesi német hazánkfia — in der magyarischen Litteratur Etwas liegen, da vor beinahe 70 Jahren der grosse Gerhard van Swieten die ungarische Sprache erlernte um die in derselben geschriebenen medizinischen Werke lesen zu können*“, majd így folytatja: „*Der öffentliche Unterricht ist nicht so ausserordentlich vernachlässigt, die Hr. Beudant glaubt, wenn er ihn nicht nach einer Dorfschule beurtheile... woher unsere rühmlichen Generäle, Staatsmänner u. s. w. da sie in der Jugend kaum in den Anfangsgründen genau unterrichtet werden konnten? ... Wie war es möglich, dass Herr Beudant seinem angeblichem Totalüberliche zufolge ein solches Urtheil über die litterarische Kultur Ungars fällen konnte?*“

Mint Feller belga jezsuitát, úgy Beudant-t is meglepi Magyarország lakosságának rendkívüli sokfélesége. Még csodálatosabb szerinte az, hogy minde népek, bár évszázadok óta itt laknak, közös érdekek kapcsolják egybe őket s ugyanazon törvények alatt és egymás közt elég jó egyetértésben élnek, mégis mennyire különböznek egymástól, mindegyik nép büszkén őrzi származása emlékét, nem igen házasodik össze a másikkal, és nagy részük őseitől örökölt nyelvét, szokásait, faji jellegét megtartotta.

Az uralkodó népfaj, melynek az ország nagy része s legtermékenyebb területei birtokában vannak, a magyar. Beudant szerint mindenki számára, aki a magyarság viszontagságos történetét ismeri, csodával határos, hogy ez a nép, mely mai hazájában való letelepedésekor olyan csekély számú volt, az örökös háborúk és sorscsapások ellenére el tudott szaporodni és germán s szláv népektől körülvéve függetlenségét és nemzeti jellegét meg tudta őrizni.

A magyarok a francia tudós szerint általában elevenek, sőt hevesek, a nyersségig őszinték, de nagyon előzékenyek és szolgálatkészek. Élénkségük, vidámságuk, mely tulajdonságaikhoz bizonyos állhatatlanság, sőt szélesség járul, a franciákhoz teszi őket hasonlókká. E hasonlóságra Beudant előtt s után is a franciák közül számosan rámutattak.

A szlovákokról azt írja Beudant, hogy ők „az ország igazi őslakói.“ Tevékenyebbek és ügyesebbek, mint a magyarok. Ezért Schwartner nyomán azt állítja, hogy a magyarok s németek, ha szlovákokkal kerülnek össze, rendszeren elszegényednek, elszlovákosodnak vagy kihalnak. A szlovákok igen szorgalmasak, ezért elég jó módúak, festői ruhákat hordanak.

Magyarország legműveltebb lakói a németek. Ők tárták fel s művelik a bányákat, ők homosították meg a városokban az ipart, ők teremtették meg a kereskedelmet az északi országokkal s ők úzik a legtöbb polgári foglalkozást.

A negyedik tekintélyes számú magyarországi népfaj az oláh. Az oláhokat Beudant így jellemzi: „Az oláhok („*les Valaques*“ és nem „*les*

Roumains)¹ általában kicsinyek és erősek, arcuk eleven, de durva és sárga, sűrű fekete hajuk van. . . . A férfiak természetüknél fogva lusták . . . A nők nagyon tevékenyek . . .“

Beudant-nak magyarországi utazása alatt nemcsak főurakkal és tudósokkal, hanem magyar, szlovák, német, oláh paraszttal is volt módjában közlőleg megismerkednie. „A parasztok — írja — igen derék emberek, soha sem volt okom panaszkodni egyetlenegyre sem. S amikor egyeseket magam mellé vettem, hogy kirándulásaimon kísérjenek, mindig nagyon figyelmesnek találtam őket.“

A nagyobb városokban a szállodákkal meg volt elégedve, a kis városok és falvak kezdetleges kocsmáiban azonban nem igen talált tűrhető szobát és ételmezt. Elmond néhány jellemző esetet. Nyitrán egy napon az Arany szarvasban akar megszállni. Mikor megérkezik, a vendéglős tetőtől talpig végigmustrálja és kijelenti, hogy nem ad neki szobát. Egy másik vendéglőben épp ilyen barátságtalan fogadtatásban részesül. Elveszti a türelmét és szolgáját elküldi a bíróért. Ez, mikor látja útlevelének hatalmas pecsétjeit s előfogatok igénybevételére vonatkozó írásait, alázatosan leveszi a kalapját és intézkedik, hogy szállást kapjon és vacsorára csirkét süssenek neki. Kiderül, hogy mind a két vendégfogadóban azért fogadták olyan bizalmatlanul, mert gyalog érkezett. Magyarországon ugyanis csak a parasztok járnak gyalog; ha kocsin vagy akár parasztszekéren érkezett volna, előzékeny fogadtatásban lett volna része.

Vihnyén, a Selmechánya közelében lévő kis fürdőhelyen, a szállodában nem akad számára egyetlen matrac sem, szalmán kénytelen aludni, lepedőt sem kap, csak egy piszkos takarót. „Igy jár az ember, — jegyzi meg mélabús hangon — aki mint én gyalog érkezik valahová. poggyász helyett kalapáccsal a kezében.“ Az igazi ok inkább az lehetett, hogy ebben az időben a fürdővendégek nagy poggyással érkeztek és ágyneműt is hoztak magukkal.

Tiszolcon egy kis korcsmában száll meg, ott is csak szalmát ajánlanak fel neki fekvőhelyül, mire egy parasztházban keres szállást. Az éjjelt egy élelmiszerekkel telt kis szobában tölti, valószínűleg valami kamrában, ahol érkezésekor már négy ember javában horkolt.

Poprádon egy vendégfogadóban nem tud elaludni, mert éppen országos vásár van s az ivószobában parasztok táncolnak és kurjongatnak. Egy jó ötlete támad. Kiviteti az ágyát a szobából és betéti a kocsijába, ott a kocsiszímben nyugodtan alszik, inasa az istállóban, kocsisa pedig a trágyadombon alussza végig az éjszakát.

Somlyó környékén egy ízben késő éjszaka érkezik egy faluba. A korcsmáros eleinte nem akar adni neki sem szállást, sem vacsorát, mert zsidónak nézi. Végül mégis szóba áll vele és hogy próbára tegye, sertéshussal kínálja meg. Mikor látja, hogy a vendég hajlandó azt megenni, tehát jó keresztény, szép tiszta szobát bocsát rendelkezésére, a korcsmárosné pedig csirkét süt számára.

Egy más alkalommal, Keszthely és Tapolca közt, kocsisa eltéved

¹ A románokat a régebbi franciák általában „*Valaque*“-oknak nevezik. A „*Roumain*“-elnevezés a múlt század utolsó évtizedében vált közértékké. Ennek megfelelően használok én is az „oláh“ és „román“ szót.

az erdőben. Nem tehet egyebet, a szabad ég alatt tölti az éjszakát. Tűzet rakat, a kocsis kenyereből megvacsorázik, egy közeli forrásból vizet hoz magának, azután egy lópokrócot végigterít a földön a tűz mellé és azon jóízűen alszik reggelig.

Egynéhány különös szokást is feljegyez Beudant. Furcsának találja, hogy a magyarok az evést csemegével kezdik, azután jön a leves, pecsenye stb. Ujdonság számára a főtt kukorica is, melyet a franciák nem ismernek, Magyarországon ellenben nemzeti eledel. Meglepődik azon is, hogy a likőrös palackhoz csak egy poharat adnak s hogy a férfiak étkezés után a szalonban a nők jelenlétében dohányoznak, sőt az asszonyok hozzák oda nekik a pipát. Még különösebb szokásaik vannak a parasztoknak. A magyar paraszt, ha meg akarja mutatni, hogy valakinek jó szívvel van, megkínálja, igyék a borosüvegből, előbb ő híz egyet belőle, azután adja oda a vendégnek s így iszogatnak felváltva.

Egy napon Beudant egy kastélyba érkezik. Egy parasztlány nyit ajtót és nagy csodálkozására kezét csókol neki. Később tapasztalja, hogy a kézcsók, amely Franciaországban nem divat többé, Magyarországon milyen általános: a cselédek és parasztlányok kezét csókolnak az uraknak és úri hölgyeknek, a gyerekek szüleinek és a vendégeknek, a fiatal úrnők az idősebb vagy előkelőbb hölgyeknek.

Beudant hazánkban azokat a vidékeit, melyeket bejárt, elsősorban a geológus és mineralógus szemével nézte, volt azonban érzéke a természeti szépségekhez is. Élvezi a szép kilátást, amely Selmechánya mellett a Szitnya tetejéről az Alföldre s a felsőmagyarországi hegyvidékre nyílik. A visegrádi királyi vár romjai szomorú gondolatokat ébresztenek benne az emberi dolgok ingatagságáról s Magyarország tragikus sorsáról. Nagyon tetszik neki a Balaton vidéke is, ő az első francia, aki e táj szépségét méltányolja. Megmássza a festői fekvésű 14 bazalt-hegyet, melyek közül többnek a tetején a várromok a régi harcias időkre emlékeztetik.

Az Alföld ellenben, melyet néhány évtized mulva annyi hazai és külföldi író magasztal, nem tetszik neki. Benne nincs még nyoma semmi romantikus lelkesedésnek, a tárgyilagos és gyakorlatias természettudós szemével nézi az alföldi tájat. Könyvében egy helyen így írja le: „Ezen az egész területen az utas, különösen az utóidényben, egy sivatag közepén érzi magát, ahol nem talál semmiféle állandó jellegű utat, ahol a főbb városok irányában szerteszórt lakóházak igen nagy távolságban vannak egymástól. A szív összeszorul e végtelenségű közepette, melynek határait hiába keresi s ahol nap közben mindenütt mélységes csend uralkodik. Ezért az utas belefáradva az egyhangú képbe örömmel látja megérkezni az éjszakát, ... akkor minden megelevenedni látszik, a csendet a vízi madarak kiabálása szakítja meg s a sok tűz, melyet a síkságon éjjelező pásztorok és fuvarosok gyújtanak, felvidítja a vidéket és meggyőzi az embert, hogy a puszta közepén nincs egyedül.“

Miként sokan, magyarok és külföldiek, Beudant is felveti a kérdést, miért *terra incognita* Magyarország, miért kerül el a külföldi utazók, miért nem törődnek vele az idegen tudósok? Ennek a közönynek a francia tudós szerint többféle, évszázados balítéleteken, meggyökeresedett hagyományokon alapuló oka van. Az első az, ha nem is ellenszenv, de bizalmatlanság, melyet Magyarország iránt a külföldi népek éreznek s

mélynek forrása a magyar népnek zavaros és harcias története. „Az az erély, — írja Beudant — melyet a magyarok külső és belső háborúik folyamán kifejtettek: a düh, melyet mindkét részről mind a védekezésben, mind a támadásban kifejtettek: a sok ezer meg ezer ember, akiket az idegen hadseregek magyar földön elvesztettek, mindez a szomszédos népek lelkében féltelmet és bizonyos előítéleteket hagyott hátra, melyeknek alaptalanságát ma a felvilágosodott emberek elismerik, melyek azonban mégis fennállnak.“ A háborúk és forradalmak anyagi pusztításait ugyanis szerinte nem nehéz helyrehozni, erkölcsi hatásaik azonban mélyen beleveszik magukat a népek lelkébe és nagyon lassan enyésznek el.

A Magyarországgal szemben érzett bizalomhiánynak következményeként külföldön az a helytelen vélemény van elterjedve, hogy éghajlata nagyon egészségtelen és veszedelmes idegenekre nézve. Erről Beudant ezt írja: „Igazságtalanul mondják Magyarországot az idegenek temetőjének: a valóság az, hogy éghajlata általában nagyon egészséges, a betegségek sem nem gyakoribbak, sem nem pusztítóbb hatásúak, mint valamennyi szomszédos országban... állíthatom, hogy mindazoknak a fátalmaknak és nélkülözéseknek ellenére, melyeket ebben az országban való tartózkodásom alatt átéltem, soha sem tapasztaltam az egészségtelen éghajlat hatását, melyre gyakran történik hivatkozás a könyvekben s melyről még Bécsben is oly sok képtelen mesét hall az ember.“

Azt is szokták emlegetni, hogy Magyarország lakosai fél-barbárok s ezért ott az idegenekre nézve veszedelmes a tartózkodás. Beudant ezt is túlzásnak tartja. Igaz ugyan, hogy a magyarok nem olyan udvariasak és műveltek, mint a nyugateurópai népek, de ha az ember egy kis ideig köztük él, azt tapasztalja, hogy viszont meg van nagy mértékben bennük „az a nemes nyíltszívűség, patriarchális vendégszeretet s az erkölcsnek az az egyszerűsége“, mely a műveltebb népek körében már kivesző félben van.

Azért is elkerülük az idegenek, Magyarországot Beudant szerint, mert azt hiszik, hogy ott az utak igen rosszak, a közlekedési eszközök kezdetlegesek s a városi és falusi vendégfogadók nem nyújtanak elég kényelmet. E vádak többé-kevésbé indokoltak, de amit Magyarország ellenségei a közbiztonság hiányáról mondanak, annak nincs semmi komoly alapja. „Minthogy — írja Beudant — Magyarországon több mint 800 mérföldet tettem meg a legfélreesőbb vidékeken, amelyek a rablóknek a legalkalmasabb búvóhelyül szolgálhatnának és pedig különböző évszakokban s minden időben, éjjel és nappal, anélkül hogy bármi is történt volna velem, úgy gondolom, hogy ebben az országban a közbiztonság ugyanazon színvonalon van, mint Európa egyéb részeiben.“

Annak, hogy hazánkat külföldön nem ismerik, Beudant úgy véli, mi magunk is vagyunk az okai. Hosszú évszázadokon át háborúkkal és forradalmakkal lévén elfoglalva, a magyarok elhanyagolták a tudományokat és művészeteket, nem volt idejük tanulmányozni országukat s nyilvánosságra hozni külföldön tudományos megfigyeléseik eredményeit. Még meglepőbb azonban, hogy Magyarországnak Ausztriával való egyesülése után az osztrákokban sem támadt fel a vágy, hogy közlekedésről megismerjék ezt a rendkívül érdekes országot, amelyet politikai, gazda-

sági és közigazgatási kapcsolatok fűznek saját országukhoz, sőt ahogy arról Beudant bécsi időzése alatt több ízben meggyőződött, az osztrákok a magyarokról mindenféle alaptalan véleményeket hoznak forgalomba s igyekeznek őket a külföldön rossz hírbe hozni.

Beudant meggyőződése az, hogy Magyarország megérdemelné a külföldi történetírók és természettudósok érdeklődését. Olyan ország ez, melyet a természet bőségesen megajándékozott minden jóval és hegyekkel vett körül, hogy azokon belül lakossága függetlenül, a szomszéd népek támadásai ellen megvédelmezve élhessen. Beudant tehát az első francia, aki felismerte és kiemelte hazánk földrajzi egységét.

Szerinte történettudósok számára elképzelni sem lehet érdekesebb tárgyat, mint amilyen a magyarság története. Mindenki kell, hogy csodálja ezt az „erélyes és szívós” népet, amely mai hazájában megtelepedve rövid idő alatt olyan hatalomra tett szert, hogy minden szomszédját le tudta igazni vagy féken tudta tartani. El kell ismerni azt is, hogy a magyar nép balsorsában is szinte hihetetlen erőt tudott kifejteni, még tévedéseiben is nemes és nagylelkű módon viselkedett és ezért méltó „minden felvilágosodott ember figyelmére.”

A természettudósoknak Magyarország földjét, talaját, terményeinek rendkívüli változatosságát lehetne tanulmányozniok. Az ország nagyon termékeny, déli részei nagy mennyiségben termelnek kitűnő minőségű gabonát, bort, dohányt. Az óriási erdőkkel fedett hegységek pedig olyan ásványi kincseket rejtnek magukban, melyeknek vizsgálata a tudósoknak fontos felfedezésekre nyújtana módot. „Van itt minden bőven — jegyzi meg Beudant — s ha e tekintetben ezt a királyságot a körülötte fekvő országokkal összehasonlítjuk, nem lepődünk meg a régi nemzeti szállóigén: *extra Hungariam non est vita, si est vita, non est ita.*

Különösen dicséri Beudant a magyar borokat. Magyarország borainak változatosságával őszerinte még Franciaországot is felülmulja és egyes magyar borfajtákkal, mint a tokaji, ménesi, egri stb., a burgundiai borok sem vehetik fel a versenyt. A magyar borok e kiválóságát a talaj minőségével és különösen a művelésmód fejlettségével magyarázza, mely Tokaj vidékén éri el tetőpontját.

Természeti kincsek és termények dolgában tehát az ő nézete szerint hazánk Európa legszerencsésebb országa. Ipara ellenben kezdetleges állapotban van. Az elemi szükségletek kielégítésére szolgáló iparcikkek kivül Magyarország minden árut Ausztriából szerez be. A kereskedés pedig jobbára idegen kereskedők kezében van s ezek, ha jól megszédték magukat, gyakran visszatérnek hazájukba és ott élvezik munkájuk gyümölcseit.

Beudant műve arról tanúskodik, hogy szerzője jóindulatú, megértő, elfogulatlan, alapos utazó volt, aki mindent a maga szemével akart látni s előítéletektől nem hagyta magát korlátozni. Magyarországi útja nemcsak értékes tudományos eredményekkel járt, kellemes emlékeket is vitt vissza magával hazájába. „Egész utazásom alatt — írja egy helyen — mindenütt az érdeklődésnek legmeghatóbb jeleivel találkoztam s a magyar nemesek a legelőzékenyebb módon fogadtak, az ő nemeslelkű vendégszeretetük, gyakran elfeledtetve velem a fáradalmakat,

lelkemben éppoly sok kellemes emléket hagyott hátra, mint amilyen becses megfigyelésekre adott alkalmat a természet." Kár, hogy a mult század folyamán honfitársai nem igen követték példáját s hozzá hasonló komoly, értelmes és jószándékú francia utazók nagyobb számban nem keresték fel hazánkat.